

ДВОРНИК Олена⁸²

Українська інженерно-педагогічна академія
м. Харків, Україна

ORCID: [0000-0001-7561-3432](https://orcid.org/0000-0001-7561-3432)

E-mail: yakowleva@ukr.net

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ: АНАЛІЗ І ПЕРСПЕКТИВИ

Зосереджено увагу на важливості й потребі розвитку соціальної компетентності серед учителів в умовах сучасних викликів в освіті. Проаналізовано різні аспекти сучасних викликів, таких як військові конфлікти, пандемія Covid-19 та економічні кризи, їх вплив на учасників освітнього процесу. Наголошено на важливості адаптації вчителів до нових умов та необхідності розвитку їхньої соціальної компетентності для ефективної роботи зі здобувачами освіти, які опинились або можуть опинитися у складних життєвих обставинах. Окреслено перспективи для подальшого розвитку освітніх практик і концепцій, спрямованих на підвищення якості освіти в умовах сучасних викликів.

Ключові слова: соціальна компетентність, вчитель, здобувач освіти, складні життєві обставини, освітній процес.

***Development of Teachers' Social Competence in the Context of Modern Challenges of the Educational Process: Analysis and Perspectives.** The article focuses on the importance of developing social competence among teachers in the face of modern challenges in education. The study analyzes various aspects of contemporary challenges such as military conflicts, the COVID-19 pandemic, and economic crises, and their impact on participants in the educational process. The importance of teachers' adaptation to new conditions and the necessity of developing their social competence for effective work with learners who have found or may find difficult life circumstances are emphasized. The study also provides perspectives for further development of educational practices and concepts aimed at enhancing the quality of education in the face of modern challenges.*

Keywords: Social Competence, Teacher, Learner, Difficult Life Circumstances, Educational Process.

Вступ. Сучасний світ переживає період значних трансформацій, що ставлять перед суспільством та освітнім сектором нові виклики та завдання. У контексті цих змін особливо важливим є розвиток соціальної компетентності вчителів, які є ключовими фігурами у вихованні та формуванні молодого покоління. Актуальність проблеми розвитку соціальної компетентності вчителів стає очевидною у зв'язку з різними викликами, з якими стикаються сучасні педагоги. Військові дії та вторгнення РФ на територію України призвели до серйозного стресу серед учасників освітнього процесу, спричиняючи значні труднощі для системи освіти. Пандемія Covid-19 змусила переходити до

⁸² ©ДВОРНИК Олена (DVORNYK Olena)

дистанційного навчання, що стало важким випробуванням для всіх учасників освітнього процесу. Неминучі економічні кризи також впливають на освітній сектор, зокрема на фінансування та доступність освітніх послуг для різних соціальних груп населення. Виклики створюють складні життєві ситуації для учасників освітнього процесу та потребують подальшого дослідження та розвитку стратегій, спрямованих на підтримку та розвиток соціальної компетентності вчителів.

Мета, методи і підходи. Метою статті є аналіз впливу сучасних викликів, зокрема таких, як військові дії, пандемія COVID-19 та економічні кризи, на потребу розвитку соціальної компетентності вчителів. Під час дослідження використано аналіз літературних джерел, статистичних даних і проведено емпіричні дослідження, у тому числі спостереження.

Основні результати. Проведено дослідження сучасних викликів, які впливають на учасників освітнього процесу. Це особливо важливо в контексті зростання кількості здобувачів освіти, які опинились або можуть опинитися у складних життєвих обставин [5, с. 9]. Ця динаміка потребує від учителів закладів загальної середньої освіти розвитку соціальної компетентності для ефективної роботи із зазначеними категоріями здобувачів освіти.

Один із важливих викликів, з яким стикається українське суспільство, – це військові дії на території України, які розпочалися в 2014 році, а в 2022 році перейшли у фазу повномасштабного вторгнення рф. Це призвело до серйозних соціальних та економічних наслідків, психологічних та емоційних труднощів для всіх учасників освітнього процесу [3].

Ще однією суттєвою подією, яка вплинула на умови освіти, є оголошення надзвичайного стану в галузі охорони здоров'я міжнародного рівня в 2020 році у зв'язку з поширенням коронавірусу Covid-19. Ця ситуація змінила формат і методи проведення навчання і потребувала від вчителів нових навичок та адаптації до онлайн-формату [2].

Неминучі економічні кризи, що виникають час від часу, також варто враховувати як важливий елемент сучасних викликів для освітнього процесу. Економічна нестабільність може суттєво впливати на різні аспекти освітнього сектору та сприяти виникненню складних життєвих обставин для різних груп населення [4, с. 38]. Загальний розгляд викликів та їх взаємодія в контексті розвитку соціальної компетентності вчителів допоможе краще зрозуміти сучасний контекст освітньої діяльності.

На основі зазначених сучасних викликів проведено систематизацію чинників, які призводять до складних життєвих обставин у здобувачів освіти. Для візуалізації цього аналізу та виокремлення взаємозв'язків між викликами та

їх наслідками, можна використати діаграму Венна. Ця діаграма, також відома, як діаграма Ейлера-Венна, зображує всі можливі відносини між кількома підмножинами універсальної множини. Вона допомагає в розв'язанні завдань логічного висновку та описі механізмів взаємодії між різними елементами аналізу. Діаграма Венна дає можливість детально проаналізувати взаємодію між різними викликами та їх наслідками і виокремити ключову зону впливу [1].

Відповідно до дослідження діаграма Венна візуалізує зв'язки між основними викликами, такими як військові дії, пандемія та економічні кризи (рис. 1).

Рис. 1. Виклики та їх наслідки, що призводять до збільшення здобувачів освіти, які опинились або можуть опинитися у складних життєвих обставинах

Пандемія та економічні кризи спричиняють такі наслідки, як збільшення безробіття, погіршення фінансового стану, зростання бідності та соціальної нерівності. Економічні кризи та військові дії можуть зумовити вимушену міграцію, внутрішнє переселення, руйнування шкіл та житла.

Військові дії та пандемія призводять до втрат батьків і родичів, а також можуть спричинити зменшення доступності освіти та соціальної ізоляції. Усі ці наслідки взаємодіють між собою, ускладнюючи життя здобувачів освіти та потребуючи комплексного підходу для їх розв'язання та підтримки.

Виклики, які були описані раніше, можуть призвести до емоційного та психологічного стресу, що робить їх ключовою зоною впливу на здобувачів освіти. Це відображено як загальний аспект, що є спільним для всіх зазначених викликів у центрі діаграми, де три кола-виклики перетинаються. Ця ключова зона впливу може бути причиною психоемоційних негативних наслідків для учасників освітнього процесу. Серйозний стрес, тривожність та депресія призводять до погіршення психічного стану, загрози для психічного здоров'я та зниження якості життя. Емоційні та психологічні труднощі можуть також призвести до зниження освітньої продуктивності, втрати інтересу до навчання та

взагалі до відчуття відчуження від освітнього процесу. Тривалість та інтенсивність цих негативних впливів створюють серйозні наслідки для учасників освітнього процесу.

Висновки. Глибокий аналіз викликів та їх наслідків є важливим етапом у процесі формування соціальної компетентності вчителів для ефективної роботи зі здобувачами освіти, які опинилися або можуть опинитися у складних життєвих обставинах. Розглядаючи взаємодію різних викликів та їхніх наслідків, важливо аналізувати не лише конкретні проблеми, а й взаємозв'язки і вплив цих чинників на різні аспекти життя здобувачів освіти. У зв'язку зі складністю викликів та їх впливом на здобувачів освіти розвиток соціальної компетентності вчителів стає стратегічно важливим елементом підготовки педагогічних працівників до роботи в умовах соціальної нестабільності.

Список використаних джерел:

1. Діаграма Вєнна. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Діаграма_Вєнна (дата звернення: 23.02.2024).
2. Здоров'я та освіта: Як пандемія COVID-19 вплинула на доступ до публічних послуг в Україні. Аналітичний огляд / ГО «Ініціатива ХОЛОН». Київ, 2021. 72 с. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2021/03/Analychnyy-oglyad.pdf> (дата звернення: 23.02.2024).
3. Когут І., Нікуліна О., Сирбу О., Жерьобкіна Т., Назаренко Ю. Війна та освіта. Як рік повномасштабного вторгнення вплинув на українські школи. Київ, 2023. 140 с. *Cedos*. URL: <https://cedos.org.ua/researches/vijna-ta-osvita-yak-rik-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-vplynuv-na-ukrayinski-shkoly/> (дата звернення: 23.02.2024).
4. Михайлова Є. В. Вплив економічних кризових явищ на сферу освіти. *Економічний простір* : зб. наук. пр. 2021. №171. С. 37–41. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/171-6>.
5. Dvornyk O. Educators' role in implementing the state policy on social protection of children (case of Industrialnyi district of Kharkiv). *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2022. № 2(46). С. 3–17. URL: 10.51647/kelm.2022.2.1 (дата звернення: 23.02.2024).

References:

1. Diahrama Venna. *Wikipediia*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Діаграма_Вєнна (data zvernennia: 23.02.2024).
 2. Zdorovia ta osvita: Yak pandemiia COVID-19 vplynula na dostup do publichnykh posluh v Ukraini. Analychnyi ohliad / HO «Initsiatyva KhOLON». Kyiv, 2021. 72 s. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2021/03/Analychnyy-oglyad.pdf> (data zvernennia: 23.02.2024).
 2. Kohut I., Nikulina O., Syrbu O., Zherobkina T., Nazarenko Yu. Viina ta osvita. Yak rik povnomasshtabnoho vtorhnennia vplynuv na ukraïnski shkoly. Kyiv, 2023. 140 s. *Cedos*. URL: <https://cedos.org.ua/researches/vijna-ta-osvita-yak-rik-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-vplynuv-na-ukrayinski-shkoly/> (data zvernennia: 23.02.2024).
 3. Mykhailova Ye. V. Pplyv ekonomichnykh kryzovykh yavysch na sferu osvity. *Ekonomichnyi prostir* : zb. nauk. pr. 2021. №171. S. 37–41. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/171-6>.
 4. Dvornyk O. Educators' role in implementing the state policy on social protection of children (case of Industrialnyi district of Kharkiv). *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2022. № 2(46). S. 3–17. URL: 10.51647/kelm.2022.2.1 (data zvernennia: 23.02.2024).
 5. Dvornyk O. Educators' role in implementing the state policy on social protection of children (case of Industrialnyi district of Kharkiv). *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2022. № 2(46). С. 3–17. URL: 10.51647/kelm.2022.2.1 (дата звернення: 23.02.2024).
-